

**Diakonissa-
laitos**

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

stv@eduskunta.fi

12.11.2025

1 (4)

LAUSUNTO: HE 116/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Diakonissalaitos kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä. Diakonissalaitos on yleishyödyllinen säätiökonserni, joka rakentaa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. 157-vuotias säätiö tarjoaa yhdessä omistamansa yhteiskunnallisen yrityksen Rinnekotien kanssa vaikuttavia sosiaali- ja terveyspalveluja erityistä tukea tarvitseville ihmisille. Toiminnasta saadulla tuotolla tuemme kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia yleishyödyllisen työmme kautta.

Diakonissalaitos korostaa lausunnossaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten sekä täsmä- ja osatyökykyisten näkökulmaa. Diakonissalaitoksen valtakunnallisesti toimiva nuortenpalvelu Vamos tavoittaa vuosittain 2000 työn ja koulutuksen ulkopuolella olevaa 16–29-vuotiaista nuorta. Heidän tilanteeseensa liittyy usein toimeentulotuen saamisen lisäksi perusasteen tutkinto, mielenterveyteen liittyviä haasteita, palvelusta toiseen siirtymisiä, palveluiden ulkopuolelle jäämistä ja aiemmin koettua koulukiusaamista. Näihin yhdistettynä jatkuva epävarmuus toimeentulosta heikentää toimintakykyä ja vaikeuttaa työllistymistä tai opintojen loppuunsaattamista. Sosiaaliturvan rooli nuorten toimeentulon turvaajana on merkittävä, ja tämän vuoksi siihen tehdyt muutokset vaikuttavat nuoriin erityisen voimakkaasti. Esim. Vuonna 2024 vajaa puolet Vamoksen kaikista nuorista (42 prosenttia) sai tulonsa toimeentulotuesta, kuntoutustuesta tai -rahasta tai sairauspäivärahasta tullessaan valmennukseen. Toisin sanoen moni Vamoksen nuori eli viimesijaisen sosiaaliturvan varassa.

Ansiotulovähennyksen eli suojaosan poisto

Esityksessä ehdotetaan poistettavaksi 150 euron ansiotulovähennystä perustoimeentulotuesta muiden kuin alle 18-vuotiaiden osalta. Diakonissalaitos ei kannata tämän niin sanotun suojaosan poistoa. Suojaosan vaikutus on ollut erityisen merkittävä haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille, kuten osa- ja täsmätyökykyisille, joille kokoaikatyö ei ole mahdollista elämäntilanteen tai pysyvän työkyvyn alentumisen takia, tai nuorille, jotka pääsevät usein työelämään kiinni osa-aika ja keikkatyön kautta. Suojaosa on toiminut kannustimena tehdä työtä myös pienemmissä määrin tai se on voinut mahdollistaa asteittaisen palaamisen työelämään ilman, että pienimuotoinen työnteko johtaisi kyseisen kohderyhmän kannalta merkittävään etuuksien menetykseen. Näiden kohderyhmien osalta voidaan todeta toimeentulon olevan jo lähtökohtaisesti niin pieni, että suojaosan vaikutus on aidosti merkittävä.

Esityksessä ehdotetaan, että velvollisuus ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi kohdistettaisiin kokoaikatyön hakemiseen, jolloin se olisi perusosan alentamisen uhalla velvoittavaa myös muun muassa silloin, kun työkykyinen työllinen ei työskentele täysipäiväisesti. On myös syytä huomioida,

että toimeentulotuella olevista moni on nimenomaan osa- tai täsmätyökykyinen tai työkyvytön. Toimeentulotuen uudistuksessa tulisi huomioida paremmin nämä kohderyhmät ja sellaiset elämäntilanteet, joissa työ, varsinkaan kokoaikaisesti, ei ole ensisijainen ratkaisu.

Toivomme, että työmarkkinat kehittyvät suuntaan, jossa erilaiset työkyvyt ja elämäntilanteet tunnistetaan ja niille löytyy tilaa. Työelämässä kiinni pysyminen parantaa pitkällä aikavälillä työllisyysastetta ja julkisen talouden kestävyyttä. Kiinnittyminen työelämään tukee myös yksilön toimijuutta, hyvinvointia ja osallisuutta. Kaikille kokoaikatyö ei kuitenkaan ole mahdollista elämäntilanteen tai pysyvän toimintakyvyn alentumisen takia. Tarvitsemme lisää mahdollisuuksia osallistua työelämään myös silloin, kun esimerkiksi työllisyystilanne, oma terveys tai elämäntilanne ei mahdollista täyspäiväistä työskentelyä vaarantamatta toimeentuloa. Saavutettavampi työelämä hyödyttää sekä yksilöä että yhteiskuntaa.

Perusosaan esitetyt leikkaukset

Diakonissalaitos on huolissaan perusosan leikkauksiin esitetyistä ehdotuksista. Viimesijainen etuus on jo tällä hetkellä todella pieni. Viime vuosien aikana tapahtuneet sosiaaliturvan leikkaukset, kuten työttömyysturvan, opintotuen ja toimeentulotuen kiristykset, ovat heikentäneet merkittävästi monien nuorten ja pienituloisten henkilöiden taloudellista asemaa. Samanaikaisesti elinkustannukset, kuten asuminen, ruoka ja liikkuminen, ovat nousseet huomattavasti. Tämä kehitys on johtanut siihen, että yhä useampi joutuu tinkimään perustarpeistaan, mikä vaarantaa arjessa selviytymisen ja yhteiskunnallisen osallisuuden. Olemme huomanneet tämän konkreettisesti toiminnoissamme. Erityisesti nuoret, jotka ovat vasta siirtymässä koulutukseen tai työelämään, ovat haavoittuvassa asemassa. Tilastojen valossa erityisesti 18–24-vuotiaat ovatkin ylliedustettuina toimeentulotuen saajissa. Taloudellinen epävarmuus vaikeuttaa heidän mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskuntaan, hakea töitä, opiskella tai ylläpitää sosiaalisia suhteita, kun jatkuva huoli toimeentulosta vie voimavaroja kaikelta muulta.

Esityksessä esitetään, että toimeentulotuen hakijalle säädettäisiin aiempaa vahvemmin velvoite hakea ensisijaiset etuudet perusosan alentamisen uhalla. On sinänsä kannatettavaa, että henkilö on niillä etuuksilla, joille hän tosiasiaassa kuuluu. On kuitenkin syytä huomioida, että toimeentulotuki on monelle kriittinen tuki, jonka varassa ollaan myös silloin, kun odotetaan päätöstä muista tuista, esimerkiksi sairauspäivärahasta tai kuntoutustuesta.

Monet haavoittuvassa asemassa olevat eivät myöskään aina kykene ilman apua hahmottamaan, mihin tukiin he olisivat oikeutettuja tukijärjestelmän monimutkaisuuden takia. Kaikilla ei ole tällaista apua saatavilla ja esimerkiksi sosiaalitoimeen ei aina pääse nopealla aikataululla. Usein tukiin tarvitaan myös lääkärinlausunto liitteeksi, jos työkyky on alentunut. Lausunnon saamisessa voi mennä useita kuukausia alueesta riippuen. Tuen hakemiseen liittyvät prosessit saattavat olla monivaiheisia ja pitkittyneitä. Jo valmiiksi pienituloisten toimeentulotukeen kohdistuvat leikkaukset heikentävät merkittävästi ihmisten mahdollisuuksia elää ihmisarvoista elämää.

Lisäksi esityksessä esitetään, että muina perusmenoina tarpeellisen suuruisina huomioitavat terveydenhuoltomenot rajattaisiin välttämättömiin terveydenhuoltomenoihin.

Terveystuettujen tarpeellista suuruutta ja välttämättömyyttä arvioitaessa huomioitaisiin yleisesti hyväksytty hoitokäytäntö ja tutkimusnäyttö sekä uusien tai erityisen kalliiden lääkevalmisteiden osalta myös kustannusvaikuttavuus. Toivomme, että tähän kiinnitetään erityistä huomiota. Lääkkeet ovat ihmisoikeus ja monelle suomalaiselle välttämättömiä ihmisarvoisen elämän kannalta. Lääkekorvausoikeus on olennainen osa sosiaaliturvaa, ja sen saatavuuden turvaaminen on erityisen tärkeää kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien näkökulmasta.

Lisäksi

Tavoite toimeentulotuella olevien ihmisten määrän vähentämisestä on sinänsä hyvä. On kuitenkin huomioitava, että toimeentulotuen tosiasiallinen tarve ei vähene pelkästään työllistymisen velvoitteita kasvattamalla. Erilaisten sanktioiden ja velvoittavuuksien sijaan olisi kriittistä kehittää ja tukea keinoja, joilla voidaan vahvistaa haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten toimintakykyä ja hyvinvointia. Pelkkä velvoittavuus hakea töitä ei tuo pitkäaikaisia ratkaisuja. Palkkatyöhön siirtyminen vaatii nuorelta voimavaroja hakeutua TE-toimiston asiakkaaksi ja ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi. Usein toimeentulotuen varassa elävillä ei ole tarvittavia voimavaroja siirtyä suoraan työelämään, varsinkaan kokoaikaisesti.

Pyrittäessä työllisyysvaikutuksiin niiden nuorten kohdalla, jotka saavat toimeentulotukea ja ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella, paras tulos saadaan kokonaisvaltaisilla palveluilla, jotka eivät keskity vain yhteen asiaan kuten esimerkiksi työllistämiseen. Yksi tällainen näyttöön perustuva malli on Individual Placement and Support (IPS). IPS on työhönvalmennusmalli, joka tukee erityisesti mielenterveysongelmista kärsivien henkilöiden työllistymistä. IPS ei ole vain yksittäinen palvelu, vaan toimintamalli, joka yhdistää työvalmennuksen, sosiaalipalvelut ja terveydenhuollon asiakkaan ympärille. Diakonissalaitoksen Vamos-palvelut toimivat hyvin samankaltaisella periaatteella. Vamoksessa nuorelle tarjotaan kokonaisvaltaista ja valmennuksellista tukea työ- ja koulutuspolkuja kohti.

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Merikukka ym. 2021) teki Vamos-palveluista vaikuttavuustutkimuksen, jonka yksi keskeinen tulos oli, että Vamos vähentää nuorten toimeentulotuen saajien määrää. Nuori siirtyy tyypillisesti toimeentulotuen piiristä opintotuen saajaksi, jos hän saa psykososiaalista tukea ja arjen rinnalla kulkevaa apua elämäntilanteeseensa. Vamos-valmennuksen jälkeen joka toinen nuori siirtyy työ- ja koulutuspoluille, kun tarkastellaan kaikkia valmennuksen päättäneitä. Toimeentulotuella tulleista työllisyys- ja koulutuspoluille ohjautui alle puolet. Heistä avoimille työmarkkinoille työllistyi joka kymmenes, kolmannes jatkoi koulutukseen ja alle 20 prosenttia ohjautui työllistymistä tukeviin toimenpiteisiin.

Riittävä toimeentulo on perusoikeus, jota ei tule vaarantaa. Sen sijaan, että sosiaaliturvaa kavennetaan ja haavoittuvassa asemassa olevien tilannetta heikennetään, tulisi panostaa toimenpiteisiin, jotka vahvistavat ihmisten hyvinvointia, toimintakykyä ja mahdollisuuksia siirtyä työelämään.

Lähteet:

**Diakonissa-
laitos**

12.11.2025

4 (4)

Merikukka, Marko ym. (2021) Vamoksen vaikuttavuustutkimus: ITLA tutkimuksia 2021:13.

[Tutkimus: Kiireetön kohtaaminen on vaikuttava keino saada nuoret takaisin koulu- ja työpoluille – Itla](#)

Lisätietoja:

Miinukka Tuominen-Hakoila, vaikuttamistyön päällikkö, miinukka.tuominen-hakoila@hdl.fi, 040 705